

Giovanna de Appolonia

Pravda i sud u prikazima romaničkih lavova koji nose stupove na području sjeverne Italije

Članak raspravlja o simbolizmu lika lava koji podupire stup romaničkog *protirona* (ulazni portal) u sjevernoj Italiji te nastoji istražiti najranije sačuvane primjere na katedralama u Modeni, Ferrari, Veroni i bazilici San Zeno u Veroni. Ovi su portali karakterističnog oblika, a čine ih jedna ili dvije razine poduprte stupovljem, koje počiva na lavovima i drugim likovima. Nosači stupova u obliku lavova ispred portala crkve služili su kao oznaka prostora koji je imao i sakralnu i svjetovnu namjenu. Naime, romanički *protiron* označavao je glavni ulaz u crkvu, ali korišten je i za provođenje raznih svjetovnih djelatnosti, ponajprije pravnih, gospodarskih i administrativnih, koje su se odvijale na trgu, često pred brojnom publikom. Ovo istraživanje nastoji dokazati da lavovi i portali koje krasi imaju veze s pravnim postupcima, vjerskim i građanskim sudnicama.

Dugotrajna tradicija pokazuje da je lav bio simbol kraljevske moći i svjetovne pravde. Među najistaknutijim primjerima romanički je lav iz Barija, koji je označivao mjesto srednjovjekovnog suda na otvorenom, a sačuvao se ovratnik s natpisom *custos iusticie* (čuvar pravde). Povezivanje srednjovjekovnog lava s pravdom dodatno je istaknuto svjetovnom uporabom predvorja. Prije nastanka gradske vijećnice s dvoranama za sudske rasprave, crkvena predvorja često su služila kao sudnice, gdje se zakon donosio *inter leones* (između lavova). Zapis iz 1140. godine, koji se odnosi na katedralu u Ferrari, potvrđuje da su se na južnom ulazu provodili pravni postupci *sub portico* (unutar ulaznog predvorja). Ako je prisutnost lava u predvorju romaničke crkve imala pravnu funkciju u kontekstu trga, morala je nositi dublje značenje u odnosu prema svetosti prostora. I biblijski i egzegetski izvori pripisivali su niz značenja lavu, od kojih ga dva najkontradiktornija predstavljaju kao Krista, nepristranog suca Posljednjeg suda, odnosno kao Sotonu, simbol paklene moći i smrti. Dokazi, međutim, ukazuju na poveznicu lavova s Kristom. Srednjovjekovni Bestijarij navodi da je jedna od najkarakterističnijih osobina lava milosrđe: «zvijer poštedi život svakom biću koje se iscrpljeno sruši pred njom». Na osnovi ove spoznaje moguće je povezati lava s Kristom Sucem, milosrdnim prema grešniku koji se kaje. Ova se interpretacija može naći i u vizualnim umjetnostima. Naime, na timpanonu katedrale u Jaci u Španjolskoj, nalazi se alegorijski prikaz Posljednjeg suda, gdje dva lava flankiraju Kristov monogram. Lavovi iz Jace predstavljaju Kristovu moć suca te predstavljaju važnu poveznicu između Krista, lava i tematike suda. Zanimljivo je kako je tijekom srednjeg vijeka ikonografija Posljednjeg suda bila uobičajeni motiv na crkvama diljem Europe. U Francuskoj i regijama sjeverno od Alpa postavlja se na timpanon iznad portala, gdje se Krist pojavljuje u ljudskom obličju, kao sudac okružen redovima apostola i svetaca. U romaničkom Aragonu prikaz Posljednjeg suda pojavljuje se na timpanonu iznad portala, ali kao alegorijski prikaz, gdje dva lava simboliziraju Krista suca usred činova poštede i osude. Za razliku od francuskih i španjolskih portala, talijanski romanički portali nisu prikazivali scene Posljednjeg suda na timpanonu. Čini se da je u Italiji izostanak Posljednjeg suda nadomješten prikazom lava koji nosi stup, koji je služio kao simbolični prikaz nepristranosti Krista Suca koji pobjeđuje zlo. Lav koji nosi stup može se protumačiti kao kameni glasnik pravde.

Prijevod s engleskoga: Bojana Zvijerac